

Nemajetková újma

Je-li uplatněn požadavek na přisouzení náhrady nemajetkové újmy v penězích podle ustanovení § 13 odst. 2 o.z., je na soudech zjistit v první řadě míru závažnosti zásahu do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby, tj. ověření toho, zda k němu došlo ve značné míře, což předpokládá zhodnocení jak podle celkové povahy případu, tak podle jeho jednotlivých okolností. Současně je třeba přihlížet i k tomu, že tato forma zadostiučinění je právním institutem do jisté míry výjimečného charakteru, který se uplatní právě jen za splnění zákonem stanovených předpokladů.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 30 Cdo 1578/2009, ze dne 4.11.2009)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyň a) K. P., b) K. P., c) nezletilé B. P., všech zastoupených advokátem, proti žalovaným 1) T. m. d., s.r.o., zastoupené advokátem, 2) V., s.r.o., zastoupené advokátkou, 3) M. H., a 4) Č. p., a.s., o ochranu osobnosti, vedené u Městského soudu Praze pod sp.zn. 37 C 78/99, o dovolání žalobkyň proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 31. července 2007, č.j. 1 Co 62/2007-238, tak, že rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 31. července 2007, č.j. 1 Co 62/2007-238, se ve výroku I., kterým byla v rámci změny rozsudku soudu prvního stupně zamítnuta žaloba, aby první žalovaný zaplatil první žalobkyni částku 1.300.000,- Kč a druhé a třetí žalobkyni po 1.350.000,- Kč, a dále ve výroku II. až IV. o povinnosti zaplatit soudní poplatek a o náhradě nákladů řízení, zrušuje, a věc se v tomto rozsahu vrací odvolacímu soudu k dalšímu řízení; v ostatním se dovolání žalobkyň odmítá.

Z odůvodnění :

Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 31. července 2007, č.j. 1 Co 62/2007-238, výrokem I. změnil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 16. října 2000, č.j. 37 C 78/99- 63, ve vztahu k prvnímu žalovanému v napadených vyhovujících výrocích tak, že první žalovaný je povinen zaplatit první žalobkyni 200.000,- Kč a druhé a třetí žalobkyni po 150.000,- Kč z titulu náhrady nemajetkové újmy v penězích podle ustanovení § 13 odst. 2 občanského zákoníku (dále jen o.z.), přičemž pokud měl první žalovaný zaplatit první žalobkyni částku 1.300.000,- Kč a druhé a třetí žalobkyni po 1.350.000,- Kč, žalobu zamítl. Výroky II. až IV. rozhodl o náhradě nákladů řízení a o povinnosti zaplatit soudní poplatek.

Uplatněný nárok žalobců vycházel především ze skutečnosti, že dne 30. června 1998 došlo k dopravní nehodě, při níž byla poraněna první žalobkyně a T. P., její manžel a otec dalších dvou žalobkyň, zemřel. První žalovaný byl zaměstnavatelem třetího žalovaného, který jako řidič vozidla, jehož provozovatelem byl druhý žalovaný, byl Okresním soudem ve Strakoniciích ve věci vedené pod sp.zn. 1 T 28/99 uznán vinným, že zavinil (tuto) dopravní nehodu, čímž spáchal trestný čin ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1 a 2 trestního zákona a byl odsouzen k trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem trestu a k trestu zákazu činnosti. Předmětnou událostí došlo k neoprávněnému zásahu do osobnostních práv žalobkyň, konkrétně k narušení jejich rodinného a soukromého života, a v případě první žalobkyně i k zásahu do práva na zdraví. Odvolací soud se ztotožnil se soudem prvního stupně, pokud dovodil odpovědnost prvního žalovaného podle § 420 odst. 2 o.z., jako zaměstnavatele třetího žalovaného, který předmětnou dopravní nehodu, při níž došlo k úmrtí manžela první žalobkyně a otce dalších dvou žalobkyň, zavinil.

Odvolací soud takto shledal zásah do práva na zdraví u první žalobkyně (která byla při dopravě

nehodě zraněna) a do práva na soukromí všech žalobkyň, neboť součástí tohoto práva je i rodinný život, který byl neodčinitelně narušen a jeho vzájemné rodinné, ať již sociální, citové či hmotné vazby, nelze již v budoucnu jakkoliv rozvíjet. Odkázal též na prokázání dlouhodobě nepříznivého dopadu neoprávněného zásahu na psychiku první žalobkyně. To pak odůvodnilo přisouzení náhrady nemajetkové újmy v penězích podle § 13 odst. 2 o.z. Při stanovení její výše přihlédl nejen k tomu, že přiznávaná náhrada nemajetkové újmy není reparací, ale má sloužit ke zmírnění následků vzniklé nemajetkové újmy, ale i k tomu, že se žalobkyním již dostalo významné satisfakce trestním postihem třetího žalovaného, a rovněž i k tomu, že jim byla přiznána náhrada nemajetkové újmy ve vztahu k druhému žalovanému. Při určení výše náhrady vyšel rovněž z dosavadní judikatury v obdobných věcech a z výše částek stanovených na odškodnění v souvislosti s usmrcením podle § 444 odst. 3 o.z. po novele provedené zákonem č. [47/2004](#) Sb. Výslovně pak uvedl, že za přiměřenou považoval náhradu nemajetkové újmy ve prospěch první žalobkyně ve výši 150.000,- Kč a v částce po 100.000,- Kč pro další dvě žalobkyně.

Rozsudek odvolacího soudu byl zástupci žalobkyň doručen dne 6. září 2007 a právní moci nabyl dne 4. října 2007.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze žalobkyně v plném rozsahu napadly dne 5. listopadu 2007 včasným dovoláním, jehož přípustnost odvozují z ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) občanského soudního řádu (dále jen „o.s.ř.“). Z dovolání vyplývá, že je jím uplatněn dovolací důvod ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř. (tj., že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci). Odvolacímu soudu vytýkají, že při rozhodování podle ustanovení § 13 odst. 2 o.z., rozhodl v rozporu s judikaturou dovolacího soudu, když nesprávně vyložil předpoklady přiznání náhrady nemajetkové újmy v penězích; nesouhlasí především s odkazem odvolacího soudu na ustanovení § 444 o.z. Připomínají, že odůvodnění (odvolacího soudu), že jim byla poskytnuta dostatečná náhrada v podobě trestního postihu třetího žalovaného a současně v přisouzení v zásadě nevymahatelné pohledávky vůči druhému žalovanému, nemůže být naplněním ustanovení § 13 odst. 2 o.z. vůči prvnímu žalovanému. Zdůrazňují významný rozsah utrpěného zásahu, přičemž odkazují na skutkové okolnosti případu.

Vyjádření k dovolání podáno nebylo.

Dovolací soud uvážil, že dovolání žalobkyň bylo podáno oprávněnými osobami, řádně zastoupenými advokátem podle ustanovení § 241 odst. 1 o.s.ř. a stalo se tak ve lhůtě stanovené ustanovením § 240 odst. 1 o.s.ř. Skutečností je, že ač odvolací soud napadeným rozsudkem přezkoumával rozsudek soudu prvního stupně, který byl vydán ještě přede dnem účinnosti novely o.s.ř. provedené zákonem č. [30/2000](#) Sb., a ač tedy by býval byl namístě s ohledem na část dvanáctou hlavu I. bod 15 zákona č. [30/2000](#) Sb. postup podle dosavadních právních předpisů, z napadeného rozhodnutí vyplývá, že věc projednal a rozhodl podle znění o.s.ř. účinného již od 1. 1. 2001. Tomu odpovídá i poučení o dvouměsíční dovolací lhůtě připojené k napadenému rozhodnutí. Za tohoto stavu dovolacímu soudu nezbylo, než s ohledem na ustanovení části dvanácté hlavy I. bodu 17 zákona č. [30/2000](#) Sb. věc projednat podle znění tohoto procesního předpisu účinného od 1. 1. 2001. Proto i podle tohoto znění o.s.ř. bylo posouzeno dodržení lhůty k podání dovolání. Dovolací soud současně přihlédl i k čl. II bodu 12. zákona č. [7/2009](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Při zvažování otázky přípustnosti předmětného dovolání bylo třeba ji posuzovat diferencovaně. Dovolání žalobkyň totiž důsledně nerozlišuje mezi jednotlivými výroky rozsudku odvolacího soudu ve věci samé. Fakticky tak napadají i výroky jimiž byla první žalobkyni přisouzena náhrada nemajetkové újmy v penězích ve výši 200.000,- Kč a každé ze zbývajících dvou pak tato náhrada v částkách po 150.000,- Kč. Těmito výroky však žalobkyně nedoznaly jakékoliv újmy na svých právech, takže nebyly v tomto rozsahu k dovolání legitimovány (§ 240 odst. 1 o.s.ř.). Dovolání žalobkyň proto bylo z

uvedeného důvodů v této části odmítnuto podle § 243b odst. 5 o.s.ř. ve spojení s § 218 písm. b) téhož zákona, přičemž odůvodnění tohoto výroku vychází z ustanovení § 243c odst. 2 o.s.ř.

Pokud se týče výroků rozsudku odvolacího soudu, kterými byla v rámci změny rozsudku soudu prvního stupně žaloba zčásti zamítnuta, je proti nim dovolání přípustné ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř. Dovolací soud poté rozsudek Vrchního soudu v Praze přezkoumal v uvedených výrocích ve věci samé v souladu s ustanovením § 242 odst. 1 až 3 o.s.ř. a dospěl k závěru, že toto dovolání je důvodné, neboť v této části nelze toto rozhodnutí klasifikovat jako správné (§ 243b odst. 2 o.s.ř.).

Z ustanovení § 242 o.s.ř. vyplývá, že právní úprava institutu dovolání obecně vychází ze zásady vázanosti dovolacího soudu podaným dovoláním. Dovolací soud je přitom vázán nejen rozsahem dovolacího návrhu, ale i uplatněným dovolacím důvodem. Současně je však v případech, je-li dovolání přípustné, povinen přihlídnout i k vadám uvedeným v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o.s.ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a to i tehdy, když nebyly uplatněny v dovolání.

Pokud by se nejevilo postačujícím zadostiučinění podle ustanovení § 13 odst. 1 o.z. zejména proto, že byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti, má fyzická osoba též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích (§ 13 odst. 2 o.z.). Výši uvedené náhrady určí soud s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k porušení práva došlo (§ 13 odst. 3 o.z.).

Soudy obou stupňů v souzené věci dospěly k závěru, že uplatněný požadavek na přiznání náhrady nemajetkové újmy žalobkyním ve smyslu ustanovení § 13 odst. 2 o.z. vůči prvnímu žalovanému je dán, přičemž odvolací soud v rámci změny rozsudku soudu prvního stupně napadeným výrokem přisoudil z tohoto titulu první žalobkyni částku 200.000,- Kč) a druhé a třetí žalobkyni každé z nich částku 150.000,- Kč (v této souvislosti je však důvodné poukázat na nekonzistentnost tohoto výroku s odůvodněním rozsudku odvolacího soudu, kde je výslovně uvedeno, že „odvolací soud považuje za odpovídající náhradu nemajetkové újmy v částce 150.000,- Kč pro první žalobkyni, u níž došlo nejen k zásahu do práva na soukromí, ale také do práva na zdraví, a v částce 100.000,- Kč pro další dvě žalobkyně, u nichž došlo k zásahu do práva na soukromí“). Dovolací soud však má za to, že (bez ohledu na zmíněnou diskrepanci obsaženou v odůvodnění rozsudku odvolacího soudu) odvolací soud tento výrok ve věci samé odůvodnil v zásadě jen stručně a s ohledem na charakter a dopad zásahu do práva na ochranu osobnosti žalobkyň ve své podstatě jen velmi obecně, a tím prakticky nedostatečně, a aniž by současně logicky a přehledně vysvětlil míru naplnění předpokladů výše zmíněného ustanovení o.z.

Je-li uplatněn požadavek na přisouzení náhrady nemajetkové újmy v penězích podle ustanovení § 13 odst. 2 o.z., je na soudech zjistit v první řadě míru závažnosti zásahu do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby, tj. ověření toho, zda k němu došlo ve značné míře, což předpokládá zhodnocení jak podle celkové povahy případu, tak podle jeho jednotlivých okolností. Současně je třeba přihlížet i k tomu, že tato forma zadostiučinění je právním institutem do jisté míry výjimečného charakteru, který se uplatní právě jen za splnění zákonem stanovených předpokladů.

Pokud pak soud zjistí, jak je tomu i v tomto případě, že zde jsou předpoklady pro přisouzení náhrady nemajetkové újmy v penězích, zbývá zodpovědět otázku přiměřenosti její výše. V judikatuře dovolacího soudu se opakovaně zdůrazňuje zásada, že ač se určení výše tohoto zadostiučinění stává předmětem volného uvážení soudu, soud musí v každém jednotlivém případě vycházet z úplného skutkového stavu a v tomto rámci se opírat o zcela konkrétní a přezkoumatelná hlediska. Jen tak lze vytvořit záruky, že určením výše přiznaného peněžitého zadostiučinění dojde k zákonem požadovanému přiměřenému zmírnění nastalé závažné nemajetkové újmy.

Jak již bylo naznačeno, z odůvodnění rozsudku odvolacího soudu, nevyplývá, že by se mu zdařilo s vyloženými zákonnými předpoklady skutečně také zcela důsledně vypořádat.

Přiznání zadostiučinění v penězích soudem předpokládá naplnění řady zákonných předpokladů, které současně musí být soudem skutečně seznány a pro daný případ individualizovány. Určujícím je mimo jiné především zjištění, že v konkrétním případě jde o nemajetkovou újmu vzniklou v osobnostní sféře fyzické osoby, kterou tato fyzická osoba zejména vzhledem k povaze, intenzitě, trvání a rozsahu působení nepříznivého následku pociťuje a prožívá jako závažnou.

Zjistí-li soud, že zde jsou předpoklady pro přisouzení náhrady nemajetkové újmy v penězích, zbývá v konkrétním případě zodpovědět otázku její výše. Ač se určení úrovně tohoto zadostiučinění stává předmětem volného uvážení soudu (§ 136 o.s.ř.), musí soud v každém jednotlivém případě vycházet z úplného skutkového stavu a v tomto rámci se opírat o zcela konkrétní a přezkoumatelná hlediska. Jen tak lze vytvořit záruky, že určení výše přiznaného peněžitého zadostiučinění dojde k zákonem požadovanému přiměřenému zmírnění nastalé závažné nemajetkové újmy (obdobně srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. října 2003, sp.zn. 30 Cdo 2005/2003).

Právo na náhradu nemajetné újmy v penězích podle ustanovení § 13 odst. 2 o.z. je jedním z dílčích a relativně samostatných prostředků ochrany jednotného práva na ochranu osobnosti fyzické osoby. Vzniká tehdy, kdy morální satisfakce jako ryze osobní právo k vyvážení a zmírnění nepříznivých následků protiprávního zásahu do osobnostních práv nedostačuje.

Jak již bylo naznačeno, odvolací soud v odůvodnění svého rozsudku sice obecně konstatuje, že shledal neoprávněný zásah do práva na zdraví u první žalobkyně a současně do práva na soukromí všech žalobkyň, které bylo neodčinitelně narušeno a jinak správně připomněl, že přiznaná náhrada nemajetkové újmy není reparací, ale má sloužit ke zmírnění následků vzniklé nemajetkové újmy. V zásadě však pak již jen akcentuje to, že (podle jeho mínění) se žalobkyním dostalo významné satisfakce trestním postihem třetího žalovaného (který dopravní nehodu způsobil) a současně to, že žalobkyním již byla přisouzena náhrada nemajetkové újmy v penězích ve vztahu k druhému žalovanému. Bez bližšího rozvedení poukázal na judikaturu některých soudů prvního stupně v obdobných případech a současně odkázal na výši částek stanovených pro odškodnění podle ustanovení § 444 odst. 3 o.z. po novele provedené zákonem č. [47/2004](#) Sb. Takto je zřejmé, že odvolací soud, aniž by precizoval úvahy týkající se intenzity zásahu do práva na ochranu osobnosti žalobkyň, a aniž by ji přezkoumatelně klasifikoval, zdůraznil (byť opět neurčitě a v zásadě paušálně) okolnosti, které podle jeho faktického mínění uplatněný nárok moderují.

Především je to okolnost trestního odsouzení třetího žalovaného v souvislosti s dotčenou dopravní nehodou. Zařazení tohoto nástroje mezi možné satisfakční prostředky v návaznosti na zásah proti osobnostní integritě fyzické osoby je jistě skutečností (což nachází odraz v judikatuře soudů řešící problematiku osobnostních práv, a to včetně dovolacího soudu), avšak přesto je třeba k jejím možným účinkům přistupovat uvážlivě a diferencovaně a teprve na základě konkrétních zjištění dovozovat míru, v jaké mohla v konkrétním případě a ve vztahu k jedinečně určené fyzické osobě (vymezené i jejími osobními vlastnostmi a psychologickým ustrojením) tato satisfakce působit (resp. spolupůsobit) na zmírnění následků zásahu. To však odvolací soud ani v nejmenším nečiní a pouze bez dalšího vysvětlení konstatuje, že se tak žalobkyním dostalo satisfakce významné. V tomto případě zcela zřetelně nebere v úvahu ani to, že druhá a třetí žalobkyně byly v době odsouzení třetího žalovaného nezletilé, což již samo o sobě mohlo modifikovat míru schopnosti poskytnout jim (v daném případě) morální satisfakci. Je pak skutečností, že smyslem úpravy obsažené v ustanovení § 13 o.z. je především mimo jiné umožnit fyzickým osobám, do jejichž osobnostní integrity bylo zasaženo, zmírnit následky tohoto postižení. Faktem též zůstává, že důsledky zásahu mohou pomoci u fyzické osoby zmírnit i některé okolnosti, které se budou nacházet mimo sféru fyzické nebo právnické osoby, o jejíž odpovědnost v řízení jde.

I zde však je třeba tuto okolnost náležitě pojmenovat a na základě konkrétních skutkových okolností případu zdůvodnit, jak se tato skutečnost promítá do úvahy o opodstatněnosti uplatněného nároku na náhradu nemajetkové újmy v penězích.

Bylo již uvedeno, že odvolací soud v odůvodnění napadeného rozsudku konstatoval, že vyšel též z výše částek stanovených na odškodnění v souvislosti s usmrcením podle § 444 odst. 3 o.z. Ani v tomto případě však tuto skutečnost nikterak nevysvětluje, a tento jeho závěr (obdobně jako konstatování, že v této souvislosti přihlédl k dosavadní judikatuře v obdobných případech) je nepřezkoumatelný, když není zřejmé, jak se zmiňovanou skutečností naložil v porovnání s okolnostmi posuzované věci. Nelze přitom současně pominout, že legislativní pojetí škody jako materiální újmy nevylučuje, aby se jednotlivec domáhal náhrady za nemateriální újmu, spočívající v zásahu do osobnostních práv cestou ochrany osobnosti podle § 11 a § 13 občanského zákoníku, přičemž se jedná o jiný nárok, než je náhrada škody, jejíž způsob a rozsah náhrady odškodnění pozůstalých za ztrátu blízké osoby upravil § 444 odst. 3 o.z.

Současně je nezbytné poukázat i na to, že (jak se uvádí např. v nálezu Ústavního soudu ze dne 11. června 2009, sp.zn. II. ÚS 289/06), má-li být splněn jeden z účelů soudní jurisdikce, totiž požadavek "výchovy k zachování zákona... k úctě k právům spoluobčanů" (§ 1 o.s.ř.), je zcela nezbytné, aby rozhodnutí obecných soudů nejen odpovídala zákonu v meritu věci a byla vydávána za plného respektu k procesním normám, ale aby také odůvodnění vydaných rozhodnutí, ve vztahu k zmíněnému účelu, odpovídalo kritériím daným ustanovením § 157 odst. 2 in fine, odst. 3 o. s. ř., neboť jen věcně správná (zákonu zcela odpovídající) rozhodnutí a náležitě, tj. zákonem vyžadovaným způsobem odůvodněná rozhodnutí, naplňují - jako neoddělitelná součást "stanoveného postupu" - ústavní kritéria plynoucí z Listiny (čl. 38 odst. 1); obdobně jako ve skutkové oblasti, i v oblasti nedostatečně vyložené a zdůvodněné právní argumentace nastávají obdobné následky vedoucí k neúplnosti a zejména k nepřesvědčivosti rozhodnutí, což je ovšem v rozporu nejen s požadovaným účelem soudního řízení, ale též i se zásadami spravedlivého procesu (čl. 36 odst. 1 Listiny).

S ohledem na podaný výklad je proto zřejmé, že dovoláním napadené rozhodnutí Vrchního soudu v Praze nelze v uvedených výrocích pokládat za správné. Nejvyšší soud České republiky proto toto rozhodnutí v uvedených výrocích a ve výrocích o náhradě nákladů řízení a o povinnosti zaplatit soudní poplatek zrušil a vrátil věc v tomto rozsahu zmíněnému soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 o.s.ř.). K projednání věci nebylo nařízeno jednání (243a odst. 1 o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Ušlý zisk](#)
- [Škoda vzniklá provozní činností](#)
- [Styk dítěte s osobou společensky blízkou](#)
- [Spotřebitel](#)
- [Náležité odůvodnění jako procesní záruka \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Poučení účastníka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)